

zekering Maatschappij te 's-Gravenhage. De ervaring heeft geleerd, dat er voldoende maatschappijen zijn, die minder chicaneus optreden, om ook hier niet te generaliseeren.

Wat het vonnis betreft, werkt het eenigszins ontstemmend te bemerken, hoe een rechtbank ingaat op een chicane, die uiterst antipathiek is.

Duidelijk toch is hier geen sprake van het veroorzaken of verhaasten van den dood door opzet. Volgens dit vonnis behoeft geen uitkeering plaats te hebben, indien de verzekerde den dood vindt bijv. door een val in een kelder en de bevoorrechte (zijn vrouw, zijn kind) het kelderluik verzuimde te sluiten.

Zoo zijn er tal van voorbeelden te bedenken, die aantoonen, hoe iemand sterven kan door de zeer indirecte schuld van een zijner huisgenooten of familieleden, die meestal in geval van verzekering de bevoorrechten zijn. En in al die gevallen zou volgens de Arrond. rechtbank te Rotterdam geen uitkeering behoeven plaats te hebben!

Amsterdam, Augustus 1920.

CH. BLES.

ONZE KENNIS DER WERKELIJKHEID.

Het doet mij genoegen, dat E. MARX en TEN DOESSCHATE eenige bezwaren hebben te berde gebracht tegen den inhoud van mijn artikel. Bij de weerlegging van hun bezwaren word ik nu, de gelegenheid gesteld enkele punten nog nader toe te lichten.

Ik zal maar niet ingaan op de uitlatingen van TEN DOESSCHATE, waarin hij mij eenige dubbelhartigheid ten opzichte van de kennisleer van KANT-HEYMANS schijnt te verwijten. Ik meen, dat mijn meening omtrent die leer in mijn stukje zoo duidelijk naar voren komt, en ik geen enkel oogenblik met mij zelf in tegenspraak ben. TEN DOESSCHATE kan zich, wat mijn eerste bezwaar tegen de kennisleer betreft, niet met mij verbazen over het feit, dat een symbool van de aan causale orde gebonden, werkelijkheid, dat, volgens de gangbare theorie *volkomen inadaequant* is, nog orde en regelmaat blijft vertoonen. Hij meent, dat dit geheel verklaard wordt door het ook door mij aanvaarde, vaste causaalverband tusschen de oorzaak (de realiteiten) en de gevolgen (de phaenomenen).

Gelukkig behoeven wij dit vraagstuk niet enkel theoretisch op te lossen, maart leert de ervaring overtuigend, dat TEN DOESSCHATE ongelijk heeft. Immers: ook voor de voorstellingen van menschen met gebrekkige zintuigen geldt het vaste causaalverband, en toch weten wij, dat aan die voorstellingen (men denke aan personen met cataract, leukoma corneae, ernstige refractie-afwijkingen) orde en regelmaat kunnen ontbreken. Het vaste causaalverband waarborgt dus geenszins orde in de phaenomenale wereld. *Ik moet dan ook mijn bezwaar in zijn vollen omgang handhaven.*

De wijze, waarop TEN DOESSCHATE mijn derde bezwaar tracht te ontzenuwen, heeft mij eenigszins verwonderd. Volgens mij kan de kennisleer niet verklaren, waarom één soort van volkomen onzuivere phaenomenen (die van de personen met goede gewaarwordingen) nuttiger is dan de andere, en hierop antwoordt TEN DOESSCHATE: „die nuttigheid is het gevolg van het vaste causaalverband, van de wettelijkheid!” Maar hoe heb ik het nu? Die wettelijkheid geldt toch voor goede en slechte gewaarwordingen beide, en volgens TEN DOESSCHATE's opvatting zouden dus *alle* stelsels van phaenomenen gelijkelijk nuttig moeten zijn. Het grootte voorrecht, dat personen met normale zintuigen hebben boven anderen, is hem toch zeker niet ontgaan? Hij weet toch, dat de persoon met goede gewaarwordingen kan vertrouwen op de hem ten dienste staande phaenomenen, terwijl de ongelukkigen met gebrekkige zintuigen door de ervaring leeren, dat hun voorstellingen hen op een dwaalspoor brengen? Zijn die personen niet geheel hulpeloos, dan moeten zij zich redden door het corrigeeren van hun voorstellingen, door middel van hun verstand of door andere niet abnormale zintuigelijke gewaarwordingen. TEN DOESSCHATE's oplossing kan dus door mij niet als een oplossing worden beschouwd. Wil men het rechtzinnige inadaequate phaenomenalisme verdedigen tegen mijn adaequate phaenomenalisme (een adaequaat phaenomeen is óók een phaenomeen en een voorstander van het adaequate phaenomenalisme óók een phaenomenalist!), dan is het niet voldoende, dat men zegt, zooals TEN DOESSCHATE

doet, dat het een raadsel is, hoe men kan spreken over harmonie tusschen de realiteiten en de phaenomenen, omdat de kennisleer van KANT dat voor onmogelijk verklaart. Men moet dan aantoonen, dat mijn bezwaren ongegrond zijn en dat de slotsom, die ik getrokken heb uit de analyse van het nut der goede gewaarwordingen, onjuist is.

Naar aanleiding van mijn tweede bezwaar: het volkomen parallelisme van de gezichtsvoorstellungen en de bewegingsvoorstellungen, wordt door MARX de opmerking gemaakt, dat ervaringsfeiten leeren, dat die overeenstemming niet volkomen is. Ik moet toestemmen, dat hij gelijk heeft, en dat ervaringen bij blindgeborenen, die later ziende werden, en ook velerlei soorten van gezichtsbedrog er op wijzen, dat, niettegenstaande volkomen zuiverheid van het vliesbeeldje, niet altijd volkomen overeenstemming tusschen gezichts- en bewegingszin voorkomt. Toch meen ik, dat in het algemeen mijn bewering juist is, en dat de, bijna altijd, aanwezige overeenstemming onbegrijpelijk blijft, wanneer men de volkomen *inadaequatie* der phaenomenen aanneemt.

TEN DOESSCHATE geeft echter een verklaring van de gelijkheid tusschen gezichts- en bewegingsgewaarwordingen, die naar mijn meening onjuist is. Hij schrijft die toe aan de associatie van de gezichtsvoorstellungen aan de bewegingsvoorstellungen. Indien dit waar was, dan zou het onbegrijpelijk blijven, waarom het volkomen totstandkomen der associatie afhangt van het zuivere netvliesbeeldje. Kan dat niet totstandkomen, dan blijft bij ernstige afwijkingen van het gezichtsorgaan, bijv. bij cataract, de associatie geheel achterwege, terwijl bij lichtere afwijkingen, bijv. myopie, de associatie gebrekkig blijft (lezen op een afstand, enz.). Het totstandkomen der associatie blijkt dus in hooge mate af te hangen van den aard der gezichtsvoorstellungen!

Had TEN DOESSCHATE gelijk, dan zou men bij een cataract-lijder of een myoop moeten trachten het associatie-vermogen te verhoogen, zou men hem psychisch moeten behandelen, terwijl integendeel ieder weet, dat aan het intellect van dergelijke personen niets ontbreekt, en men hem helpen kan door operatie of door een bril, waardoor men het ontstaan van een zuiver netvliesbeeld mogelijk maakt.

Kampen, 29 Augustus 1920.

J. D. C. KOCH.

SAMENWERKING VAN MAAGARTS EN CHIRURG.

Indien collega HALBERTSMA onze vergadering had bijgewoond en aan de discussie had deelgenomen, zou hij een juisteren indruk hebben, van hetgeen daar gesproken is. Hij zou dan de overtuiging hebben, dat geen onzer zichzelf of ons specialisme „onfeilbaar” acht. Hij zou dan ook weten, dat er geen sprake van is, dat ik „een chirurg” heb gevonden, die „volgens (mijn) intentie opereert”, maar dat ik die chirurgen verkiez, van wie ik weet, dat hun methode en techniek de grootst mogelijke waarborgen bieden, dat de patiënt van zijn lijden bevrijd zal zijn en zoo min mogelijk kans zal loopen na de operatie aan bezwaren en gevaren blootgesteld te zijn. Ik sta hierbij op hetzelfde standpunt als mijn betreurde leermeester TALMA. Nog hoor ik zijn woorden, toen hij, in consult bij een mijner patiënten, wien ik den raad had gegeven zich te laten opereeren, zich met dit advies vereenigde, doch er aan toevoegde: „maar ik ben zéér streng in de keus van den operateur.”

Het doel van mijn voordracht was aan te toonen, dat het *in het belang van onse zieken* is, dat de maagarts samenwerkt met den chirurg en dat de chirurg samenwerking zoekt met den maagarts. Een andere strekking heeft mijn betoog niet gehad.

Den Haag, 28 Augustus 1920.

J. DE GROOT SR.

EEN VERMOEDELIJKE VERVALSCHING VAN DIGALEEN.

Iemand, die reeds lang digaleen gebruikte, bemerkte deze week, dat de smaak afwijkend was. Het bleek toen, dat in den groothandel twee soorten voorhanden zijn, die op het eerste gezicht, wat de verpakking betreft, niet te onderscheiden zijn! Het verschil is als volgt: